

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 206 (9583)

Вторник, сентябрь 3, 1974 чыл

1925 чылда
үдэселлеттирилген.

Өртүз
2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

СЭКП Төп Комитеди «Белоруссиянын партия организациязынын идеология кадрларын шишип алыр болгаш кижизидер талазы-биле ажылды дугайында» айтырыгын чуулаашкан.

СЭКП Т-ның дүзүн агаан доктринада демделгени болза, Белоруссиялык Компартиянын Т-ы, партия обкомнары, хооромнары болгаш райкомнары ажылчы чоннары коммунисттик сүзү-ле кижизидерни күшеиттер дугайында СЭКП-нин XXIV съездинин айтышыларын ууртулга болдурган, идеология кадрларын шишип алыр, кижизидер талазы-биле улуг ажылды чорудуп, идеология фронтунун бүгү улаштыгынын политиктиг билиштин, принциптерин, теория болгаш мергежи талазы-биле эржектөө чүгүлэ белеткедиг ажылдакчыларын турарын шударга челип ал турар.

Белоруссиянын партия организациязынын идеология кадрларын шишип алыр, кижизидер талазы-биле эржектөө чүгүлэ белеткедиг ажылдакчыларын турарын шударга челип ал турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

«Мурнакчы» колхоз 369 га черинг таразын кестирген азы нинти шөлүзү 34 хуузу ажаап алган. Ында таразын кестирбеш, туура бастырып турар.

Чээ дүжүттүн ажаап алышынын шишип алынып илереп турар. «Тезис» совокко ажаап алган. Ында таразын кестирбеш, туура бастырып турар.

Партия организациязынын идеология кадрларын шишип алыр болгаш кижизидер талазы-биле эржектөө чүгүлэ белеткедиг ажылдакчыларын турарын шударга челип ал турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

Белоруссиянын партия организациязынын идеология кадрларын шишип алыр, кижизидер талазы-биле эржектөө чүгүлэ белеткедиг ажылдакчыларын турарын шударга челип ал турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

Совет Тываның 30 чыл оюнга

Ажаап алышыкың — шалыпчы фронт

ШАЛЫПКЫН ЭГЕЛЭЭН

Баа-Хем районда «Ленинчи орук» совхозтун шөлдеринде дүжүт ажаап алышыкың болгаш шалыпкың агай берген. Совхоз току беш чылдыг дөртүк, тодардыкчы чында тараа культураларын 6700 ажыг гектарга тараан. Ажыл-атый тарааны кестиргенин эгелээден бээр дөрт току чээ эрип турар. Тарааны тавычалай кестиргенин 8 комбайн, а тавычаны бастырында — 16 комбайн ажылдап турар.

Бистиң механизматорларыбыс улуг күженишкенин биле ажылдап турар дээрин баштайгы хүнерини түнелес көргүскөн. Баштайгы ийн үдүдө 1800 ажыг гектар черинг тарааны кестирген, оон 1474 гектары бастырган. Чээ дүжүттүн 650 тонна тарааны шайында урудаган. Оон арындашкынын, кургадышынын болгаш шалыпкың организациязы бол.

Тарааны ажаап алыр-биле чергелештир савааны мад те-

МУҢ ГАНЫ КЕСТИРГЕН

Бай-Танга районуң ажылдакчылары дүжүт ажаап алышыкынын фронтун калбартып турар. Ам районда шайында 1000 ажыг гектар черин таразын кестирген. Оон ичинден 600 га черинг таразын бастырган, 500 тоннамы алган.

«Тезис» совокко 478 гектар черинг таразын кестирген. Ол болза, нинти шөлүзү 13,7 хуузу болуп турар. Ажылдакчынын шайында чээ дүжүттүң 274 тонна таразын уруган. Ону арыглап, кургаган улуг урезинге белеткен ап турар.

«Мурнакчы» колхоз 369 га черинг таразын кестирген азы нинти шөлүзү 34 хуузу ажаап алган. Ында таразын кестирбеш, туура бастырып турар.

Чээ дүжүттүн ажаап алышынын шишип алынып илереп турар. «Тезис» совокко ажаап алган. Ында таразын кестирбеш, туура бастырып турар.

Партия организациязынын идеология кадрларын шишип алыр болгаш кижизидер талазы-биле эржектөө чүгүлэ белеткедиг ажылдакчыларын турарын шударга челип ал турар.

Улуг-Хем районун «Найрал» совхозунун таразылары дүжүт ажаап алышынын баштайгы хүнүнден эгелээш, ажылдың төптүзүн кошкатпаан. Бо хүнерде совхозтун механизматорлары 960 гектарның таразын тавычалай кестирген, 112 гектары бастырып алган. Ында Михаил Дугар-Сурум, Чамбал Мартш-оол ажаап алышынын эгелээден бо хүнерге чедир мурнуку адуруга чоруп, хүн нормазын ийи катап ажыг күөседип турар.

ЧУРУНТА: агроном Ш. Санчай-оолдун (оң талазында) таразыда тарааны бастырыр-биле комбайнлерге сүмезин берип турары.

А. СОДУНАМНЫҢ фотоу.

ТҮҢНЕЛДЕР ЭКИ

Эрик районуң хойжулары току беш чыл планынын дөртүк, тодардыкчы чында кызымак ажылдап, багай өвөс түнелдерин челип алган. Бир өвөс, 1973 чылда район нинти биле дөртүк 100 койга оонаштыр 86 хураганы менди алган турган болза, бо чылдан 94 хураганы камгалап алган. Эрик чылга

удур хойжун баш саны 7,5 хуу өскөн. Районда мурнакчы хойжуларын саны көвүдөп турар. Бо чылы 14 хойжу 100-тен 107 чедир, 53 хойжу — 90-дан 99 чедир, 19 хойжу — 80-ден 89 чедир хураганы менди дөрүктүргөн.

Түс-түс хойжулардан Намдал Орус, Сүре Дамыя, Эрес-оол Дүчкөй, Ана Шулуу, Владимир Дамда, Муу-Бора Балган олар эн бедек көргүзүп челип алганнар. Хойжулар ам нинтини малынга быжыг чем-суурлу тургузарында иденкейлик киржи, ситен белеткелинде ажылдап турарлар.

А. ДАМДАР.

«ШЫН» СОЛУННУН КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН

бөгүн дүжүт ажаап алышынын дараазында мурнакчыларынга тураскадып көдүргөн.

Каа-Хем районда «Тинделгек» колхозтун комбайнери Николай Морозов тавычала тарааны бастырырынга хүн нормазын 145 хуу күөседип турар. Ажаап алышынын эгелээден бээр барык-ла 200 тонна тарааны ол бастырган. Оон эки хоочун комбайнер Владимир Барбалдай тараа бастырырынга хүн нормазын 137 хуу күөседип турар, 120 тонна тарааны ол бастырган.

Дүжүт ажаап алышынын мурнакчыларынга денкежичер!

База ол ышкаш, Улуг-Хем районда «Күш-ажылдын хостуу» совхозтун Чодураа салбырында Кара-оол Долгактин удурткапы механизматорларынга звенонун кежигүрненинге алдар болдуруп көдүргөн.

Звено 955 тонна ситен белеткээр планынын 731 тонназын сараттап ал, планын 76,5 хуу күөсеткен. Ситенчилер хүнде 17 тонна ситен белеткээр турган, 20 тонна чедирин районда ситенчи звенонлардан мурнап турар.

Мал чөми белеткелинин мурнакчыларынга денкежичер!

АЖЫЛ ХАЙНЫККАН

Дүжүт ажаап алышынын хаймыкынын барын-Хем-чи районун совхозтарында хаймыкынын чоруу турар. Районда 447 га черинг таразын кестирген, оон 4253 гектар бастырган.

Б. ДАРЖАА.

ИЙГИ АРЫНДА НОМЧУҢАР

Хой ажылында чүгула намланил. Хойларны кодан-нарга шын үзүп тургулары — уксадылдыг ажылында чүгула зөөн. Пунктулар септегенин дүргөн дөзлөр 100 хойдан 113 хураган.

Кичээлдер эгелээш

Республиканың школаларында болган өредилге черлеринде кичээлдер эгелээш. Тываның Совет Эвилелиниң амы-дуума өг-бүдүлениңе эки тура-биле каттышканынын 30 чыл оюн демделгелер бо өредилге чында республиканың 166 нинти билги школаларында өренкичилер саңы 57 муң челип турар. А дээди болган тускай ортук өредилге черлеринде студенттеринин болгаш студенттеринин саңы азы-муң алган. Республиканың улуг школаларының бирөө — Чадананың №1 школында парта артында 1050 өренкичи олурупкан. Ол школының бүдүрүгө бригаданы эртен чапкан эки ажилдаан. Өредилге эгелээринге чедир чыгаалары дүжүдүн ажаап, 2 тонна капуста, 1,5 тонна огурчени, 500 кг согунаны совхозтун складында дуагаган. Ол школада 92 чаштар школа ажыны алып, бирин болган белеткел класстарында олурупкан, эртем-билигке оруун дуржулгамы башкылар Опаас Ондар, Дазар Моңгуш оларын ууртулгалар-биле эгелээшнер. Школага кичээлдерин бүдүрүгү — сентябрының 1-ин хүчүнде башкылар болган үстүкү класстарын өренкичилери күш-ажылчы шөфт организациязына. Олар СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтун потаа болган сартоөгө ажаалдашына ажылдаан. А сентябрь 2-нин күнүнде кичээлдер эгелээш.

Кызылдын №15 школында ол хүн парта артында 1200 өренкичи олурупкан. Чүгү өл школада бешин 133 чаштар бирги класстар алган. Оларын өредилге-агайдыгында РСФСР-нин школаларынын ажалдыг башкысы Мария Степанова Чараш-оол чекестиг белгизиргенин, дуржулга башкыларга дааскан. Школаның советтер шөфттерин турар организациязынын дууза-биле эки болган.

Бо болган өскө-да школаларнын башкылар коллективтери чаа өредилге чында ийи чылчылар чок, өренкичилерге хагы болгаш быжыг билгилери бээр дээш шударга ажалдап кирижке.

(БИСТИҢ КОРФ).

Улуг Терзан чуртувустун бүгү-ле булуңунаарында-биле бир демей, бистиң республиканын бүгү школаларында өредилге чылы эгелээш. Ынчага Кызылдын №2 школындагы 5-ка класстың өренкичилери өредилгенин математика кичээли.

ли-биле эгелээшнер. Бо чылы Кызылдың башкы институтун дөскөн башкы Белем-оол Дүгушочин Саган-оол ында математика башкысы. Чурунта: бешки класста математика кичээли.

А. СОДУНАМНЫҢ фотоу.

Хой ажылында чугула кампания

«Хойжуну индири» бешки үндүрүлгезин хой ажылында эң чугула кампания болур—хойну тарып боозадырынга, хойларны коданнарда шын аңгылап үзериңге тураскааттывс.

100 хойдан 113 хураган

ЮБИЛЕЙГЕ БЕЛЭЭМ

Тоску беш чыл планынын дөрткү, тодардыкчы чындама Кеде ажыл-агыйнын дуржула станицынын хойжулары ийи дакыр көтүрүлгөсүндө ажалдан турар. Ийи бөлгөсү арка чок. Чүтө дээрде бо чыл тодардыкчы чыл болуудан алында, Совет Эвиелинин улауларынын акы-дуамалынын улууг ө-бүлөсүнө Тыванын эки тура-биле киргенини 30 чыл болур өвүнү чыла болгай. Малчын бургуу-ле төрөз Тыванын 30 чылын байыраалында төлөгит белекти сөөнөргө чүткүч турар.

Бистин дуржула станицынын хойжуларынын аразында социалисттик чарып калбарган. Чарыша кым-даа жоходо калырын бодайып, харын анаа шугурун, эң-не бедик көргүзүп чедип алырын боода-дыр. Тодардыкчы чыдагы бирги чартык арте берди. Хойжуларынын чарыжынын түнелин үндүргөн. Ажыл-иш дөш шыгыны маргыдаага станицынын дуржулгалык хойжуу М. Дадар-оол шугурун үнү, төрүүр 100 хойга онааштыр 127 хураганын менди доруктурган, республикага бешки чери ээледи. Эжвинистиң ой челиниңинге бис чоргаралыны турар бис.

Мен бодум инитинин малын малдап эгеленден бөр 24 чылдын нурун көрүп тур мен. Бо аразында кадык бергелер турбады дээр. Малчынын ажылы берге-ла, хундуктедиг-даа дөшүн болуу бүзүрүп билдир. Чал бүрүзе-ле көргүзүлгөн бедиң келген. Ону бадкаары-биле сөөлү чыдаарын түнелин чижекке кирип кирген. 1972 чылда төрүүр 100 хойдан 93, а 1973 чылда 95 хураган менди алдым. Бо юбилейлик чылда түнелин она өөрүңүчү болду. Колданымга төрүүр 624 баш хой турган чүве. Оон 723 хураганын менди доруктурган, чокка ча уксеш, дужаап бердим. Үзүп тура хураган бурзуңуң ортук менен 25 кг-дан куудалады. Төрүүр 100-хойга онааштыр 113 хураганын менди доруктурган ол. Бир хойдан 3,9 кг алдым. Иңчаңаш дуржула станицынын хойжуларынын чарыжына ийги чери ээледин. Совет Тыванын 30 чыл юбилейликке мөөн күш-ажылы белэм ол болур. Ам хөмүңү кышка-уур эки семиртип алыр дээр кадат, сугады эки таарыттырып тур мен. Оон анында мадагы чөм-суурну тургузар дээр демиселге база кирип тур мен. Коммунист кижил болганында, бодумун үдөгөр-чажымын өскө малчынарда көргүзүрүн срадажып, өш-өрүмгө арга-сүмени калып турар мен.
Н. МАНДАИ, хойжу.

Хүлээлгезин күүсеткен

Дегүс-оол Сотпаевич Монгут Барын-Хемчик району «Барык» совхозунун муракчы хойжуларынын бирээзи.

Тыванын Совет Эвиелинин акы-дуңи ө-бүлөсүнө эки тура-биле каттышканындан бөр 30 чыл болур өш дөмдөгөөр бо тодардыкчы чылда эрткен чылдындан белиң хүлээлгезин алган бис. Иңчаңаш бо чылын 100 хойга онааштыр 105 хураганы камгалап ап, бир хойдан 3,3 килограмм дүктү кыргыдымыз — деп. Дегүс-оол Сотпаевич чугулап оар.

Челиниңиниң апа-ла чедип келбес. Ону кызым көш-ажыл-биле чедип алар. Дегүс-оол Сотпаевич кышка хынамчалыг белекенип, малды чагы семирттигениңе, аназ четчир салың чөми белекени алырыңе она сагыш салып, ол ажыларны кылып дооспадыга сагыш амырады.

Дегүс-оол Сотпаевичиниң ө-бүлөсү бодунун куу-биле 10 тонна сиегини белекени ап, 5 тонна електи кыштаанда бөүп алган. Ам кыштан олар белекени кириңкен.

Саая Норбу-Самбууга уурткаан бо бригадалың хойжулары аразында чарышты ажылдап турар. О-ла совохотун хойжуу К. Күдүгет-биле чарышка Дегүс-оол Сотпаевичин хойжу ө-бүлөсүн ашкан.
Д. МОНГУШ.

Хой ажылында уксаажы-дылганын организастарынга коданнарны шын үзүп тургузары чугула ажур-дужаалыг. Хой колданын хойну эр, кызын, намы-харын, кланын, дүтүнү өң-чүзү-үн барымдалап үзүп тургузар.

Колданы үзүп тургузарында кол негедде болза, ажыл-агыйда малдын чалдыгыңың азырттарын көтүрү болур. Козур, буу-пелкел азырттар бар ажыл-агыйларга хойларны хоштуруш, анжы-анжы коданнарда үзүп болбас. Билдик азырттар бар черге бир коданан еске колданы хойларын шилдиктери ветеринария ажылдакчылары биле хынал-ла дүтүрүрү уктурулду.

Дүгү, анжы-бүрү өң-чү-зүңүчү хойларын дүтүнү үзүңүчү азы-биле анжы-анжы коданнар кылдыр үзүп тургузары эржежөк чугула. Оларын ичкар аңгылап үзериңиң чыдагыңан чүдө! Ону хамжыктын мурунда экономикаын эргелекчелер ийеге турар. Бирээде, анжы-бүрү өңүчү дү-күчү куу өрөктөгүч-дир. Ийде, өңүчү дүк-биле ак дүк хөлүжэ бөр болза,

Амгы үеде республиканың хойжуларынын мурунда хойну база өшкүчү баш салың көүдөдериңиңиң, продуктузуң бөдүдериңиң, дүктү база хой эдийн бөдүрериңиң улагаттарыңыңиң, оон бот-үтөиниң чингедериңиң талазы-биле улуг оорулаалар салдынып турар. 1980 чылга чедир чылда дүк бөдүрериңиң республикага 4175 тонна чедирериңиң азы 1973 чылга деңгээрге, 2,2 катап көүдөдериңиң, хой эдийн бөдү-рериңиң 25,6 мун тонна чедире-риңиң азы 91 хуу көүдөдериңиң көрдүңен. Хой ажылынын продукциянын шак мынмг улуг өзүдеини хойну баш салың 1,7 катап өстүрериңиң, оон продуктузуңуң 30—40 хуу бөдүрериңиң күсөли-биле чедип алган турар ажурлат.

Малга быжыг чөм-суурну тургузар, материал-техникти хандырылганын экинчидер, уксаажылыга ажылынын, иландыгы тарып боозалдыгынын денениң бөдүрүсү болза, чүтө ол таварылгада республиканың хойжуларын салдыңга оорулааны күсөдип шы-даар.

Сөөлү үеде республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында хойну баш салың өзүдөдериңиң оожум бөдү-турарынын кол чыдагыны хой санын хойну кызылар турарында болур. Ону бөдү-турарынын дөштөгү аргазы болза, хойну тарып боозалдыгынын чогуур үезинде, аки белектелиңди, бедиң деңгээлге эрттирериңди.

Тарып боозалдыгы — муракчы болгаш депшигелетиг арга. Ол арга хойну төгүр чоругун бедиңди, кызыраар чоругун уузтаарында илгин берип турар. Тарып боозалдыгы арга өң дээр бөдүрүкчү кошкарларнын үзүрү-бүрү-биле ажылдарынын арганын берип, хойну уксаалыг, про-дуктулу шырларын экинчи-дериң дүргөдөй турар. Оон алгыда өң арга малдын чандык халдырыңың азырттарын хой тарып боозалдыгы дурбазынын арганын база бериң турар.

1974 чылда республикага нити-биле 536.715 баш хойну эдержилеге жириң.

Тарып боозадыга болгаш ооң технологиязы

Оон иштинден 317.500 баш тарып боозалдыр. Кол-кол районнарын алырга, Улуг-Хем районуна барык-ла 59 мун, Чөөн-Хемчикке—48 мун, Тандыга—36 мун ажык, Бай-Тайгага—19.500 хойну тарып боозалдыр. Иңчаңаш ажыл чик өвөс болуп турар.

Хойну тарып боозалдыр ажылы челиниңиниң колхозтарың болгаш совхозтарыңа болгаш зоотехниктериң база селекционер-зоотехниктериңин организастык ажылындан үзү-биле хамаржыр. Бо чугула ажылды олар бүрүнү-биле холга алыр, эржежөк чугула бөдү-ле чүдөдериңиң белек-кээр, тарып боозалдыганы чогуур үезинде эгелээр, ону организастык чорудар хүлээлгелиң.

Хойну тарып боозалдырнын технологиязын шылгың сагыры эржежөк чугула. Хей чыдаарын практикалыктын көргүзүп турарында алырга, массалык ветеринар-зоотехникти бөдү-ле хемчегдериң хойну тарып боозалдыгынын бөдүн чартык ай мурунда дооскан турары эң-не таарым-чалың.

Үезиң азыр бөдүрүкчү кошкарларнын тарып боозалдыгыга чедир бир ай бүрүн-гаар мык семирти азырааш,

оларнын үезинини шынарын хынал көөр. Хойну тарып боозалдыгыга күрүңе стандартында ажылга эрелген үрөй ажылга черагер, хой тыптырагына элитанда кууду эвөс класстың кошкарлары чүс баш хойга бир кошкар онаажыр кылдыр белекени алыр. Тарып боозалдыгынын эгезинге чедир ол кошкарлар-

ны тууган семис кылдыр азыраар керек.

Хойну тарып боозалдыр турар үеде үезиң азыр болгаш хой тыптырар кошкарларга чер олдундан болгаш чаа еске-неган сиегинден алгыда, чарбалал каан тарва аймаан база бобы сиегиниң хонукта бир башка 1,5 кг онаажыр кылдыр немей бөр, а ул шы-каш морковь-биле, чудуктуг чөм-биле хемгерер. Кошкарларга дүгү, чүтөйни болгаш өскө-лаа микроэлементтериңиң үргүчү үзүктө чок бериң турар. Хүнде 6 шактан эвөш эвөс үе дүргүңдә кошкарларын агаарадыкты калдар. Тарып боозалдыга эгелээринге чедир 30-40 хонук буруңаар кошкарларга балык, эът, өтү-сөөк залгамын хонукта бир башка 80 грамм чедир чөмиңге немейшаан база 5 литр чедир тырткан чаа сүттү ийиргитишкан, хемгерериниң нормазын улагаттарың.

Үезиң азыр азы эдержилеге кириң кошкарларнын хонукта чир чөм районуны мындык болур: хову сиегини 1,0 кг, кукуруза сизоу — 1,5 кг, морковь — 1,0 кг; холук-саалың чөмиң: чочак-тарва — 0,4 кг, чарба — 0,6 кг, суула болгаш арбай — 0,7 кг, комби-корм — 0,3 кг. Иңчаңаш

«Чыраа-Банжы» совхозтуң хойжулары теску беш чылдын тодардыкчы дөрткү чындама багыт эвөс түүңдөдериңиң чедип алган. Совхоз нитизи-биле бо чылын төрүүр 100 хойга онааштыр 86 хураганы камгалап алган.

Хой ажылын хөгжүдериңге бөдүнү биче эвөс улуг-хуузуң Тыва АССР-ниң алдарыг малчыны Донган Семан кириңип илген. Дүрүңүлүг хөчүн хойну бо чылын төрүүр 100 хойга онааштыр 104 хураганы, хой бурзуңдан 2,5 кг дүктү ап, бөдүнү социалистик хүлээлгезин күсөткен.

ЧУРУКТА: ХОЙ ДОНГАН СЕМАН. К. ЭНЕР-ОЛДУҢ ФОТОЗУ.

САННАР, ФАКТЫЛАР

Эң хой хойлуг районнар:

Улуг-Хем	231.126
Чөөн-Хемчик	219.935
Танды	200.930
Бай-Тайга	115.084

100 хойга онааштыр эң хой хураган алган районнар:

Эркин	94
Чөөн-Хемчик	91
Танды	90
Монгут-Тайга	89

Хей хой өлгөн районнар:

Улуг-Хем	6302
Өвүр	5655
Бин-Хем	4433
Бай-Тайга	3619

Хой хой, өшкү өрөлткөн болгаш самчыгарткан районнар:

Улуг-Хем	2273
Бин-Хем	1565
Чөөн-Хемчик	1149
Танды	1133

ӨВҮРҮНҮҢ ХОЙЖУЗУ

харыссалгың-даа, хундуктуг-даа. Ийи бөлгөсү арка чок. Чүтө дээрде бо чыл тодардыкчы чыл болуудан алында, Совет Эвиелинин улауларынын акы-дуамалынын улууг ө-бүлөсүнө Тыванын эки тура-биле киргенини 30 чыл болур өвүнү чыла болгай. Малчын бургуу-ле төрөз Тыванын 30 чылын байыраалында төлөгит белекти сөөнөргө чүткүч турар.

Космолучу Ооржактын ө-бүлөсүнүн мал ажылында ажалдап күзөли илгертең билдириштиң «Кызыл туку» колхозун баштаар чери хандырып, баштайгы улаа дуулаакчы калар чыктыр ажылдадып чоруткан.

Чажылан эгелээр хой аразында өскөн, эрес-кее чы уктук амыктарың кызымаан чон доран эскериле. 1966 чылда тогду хойларын 100 башка онааштыр 98 хураганын ап, 1 хойдан-ла 2 килограмм ажык дүктү кыргып алганы—аныак хойжуларын күш-ажылы челиниңинериң эгези болган.

1970 чылда Ооржак Сарыг «Коммунизм өрүк» колхозка хойжулан эгелээр.

Совет Эвиелинин акы-ду-малы ө-бүлөсүнө ийи дакыр оронниң аныак Тывавыстың эки тура-биле бөктөп киргенинден бөр 30 чыл болур оон бо чылын байырап болгай бис. Апаа күш-ажылы белектерин ижиртип дээр күжүнөң илгиниңиңиңиң ажалдан турар мен — деп, аныак коммунист Сарыг Каргыгың чугулап оар.

Оржактарын өзү ажыл-те-рестен чарылбас бо чылда олар төрүүр 100 хойга онааштыр 102 хураганы камгалап, 1 хойдан-ла 2 килограмм дүктү кыргып алган.

Аныак коммунист Сарыг Каргыгың ак сиегиниң эвөсүн баштап алган бо 10 тонна ситен кесер планын күсөдериң-биле ажылдап турар.

М. КАЛЧАН. ЧУРУКТА С. ООРЖАК. АВТОРУНҮҢ ФОТОЗУ.

СҮМЕЛЕР

Бажы эези бурзуу-ле хлебтин үрөбенин, чымчак хөвөөр турарын күзөөр болгай. Ону чедип азыр төвөдө, хлебтин алсы дугалагың шаажан аны баалынын савага кадагаалар керек.

Хавын чарлы берген чуурган хайындырарга, ишти төгүтү бөр. Иңчаара ону төгүлдүрбөс дие, чуурган дүштүг сугга хайындырар керек.

Ашпап каан картофель аяра бербесин дие, ону бүрүн олчоаңа сөөк сугга сүп алыр керек. Иңчалда-да ону сугга үр чытырың болбас.

Этти үскө хаарда, үс чаптаашың дөр болза, сазаның дүвүңе бичиң дустан бызалап алыр. Иңчаара үс чапташас.

Духовкага хлеб быжырады, ажыккан даган өрттемезиң дөр болза, хлеб быжырап хептиң дүвүңе хей эвөс дустан бызалап алыр.

Хенкти азы сақкынын өткө салыр муруңда, өк дүвүн даштын талазыңдан сава-бы-биле азы сугга өттүрөн чугай-биле чаап алыр. Иңчаара саваңиң сөөлүңдө аш-таарда шүт чок болур.

Хойну эдержилеге белектериниң бир чугула ажыла болза, хураган үзүдеси болгай. Ийи район нитизи-биле 65 мун хураганын үзүп журулду. Херек жырында 55.900 хураганын эр, кызынын азы-биле ажыл-агыйлар үскөш, эки олардыг черлерде чедирген. Хураган үзүдөсүнүн талазы-биле «О. Шына» совхоз еске ажал-агыйлардан озадып турар. Эрткен чылын база-ла малчынар тавылдык деп чыла-гаан-биле хойну тарып боозалдыгыны ол ажал-агый дика орайтыкан. Бо чылын совхозтуң кол зоотехник Шалкыч Көк-оол чогуур хемчегдериң ап, оон түнелиң үндүрери чугула. Чооку хуураала ажыл-агый бурзуу техникумин, эт-керекселдерин чөтөдөр, пунктуларың септегениң дү-рийи доозары негесетиниң та-рыр.

Чоокта чаа Самагалдайга тарып боозалдыга техникарың ийи хөүк семинарың эрттирген. Апаа «Коммунизм» өрүкү, Ленин аттыг колхозтарың, «Тес-Хем» болгаш «О. Шына» совхозтарың техникары киришпезиң.

Бо чылын Эркинге 4, Тес-Хемге 2 пунктуң, ол ишкеш Эркинге 4, Тес-Хемге 6 техника белектерин ужурап, а херек кырында ол күсөдериңиң чугула. Бо талазы-биле ажыл-агыйларын узуручудулар чогуур хемчегдериң албаан туур хемчегдериңиң чөтөдөр, Эрткен чылын чөтөдөр катталың дээр эвөс айттырың дүрген шиктир-лүүр керек. Чүтө ичка хойну тарып боозалдыга те-диникиңиң чоруттуңаң туруп болур.

Б. БУМБАЖАЙ. Самагалдайга районнар аразында уксаажылымың кол зоотехникиң.

